

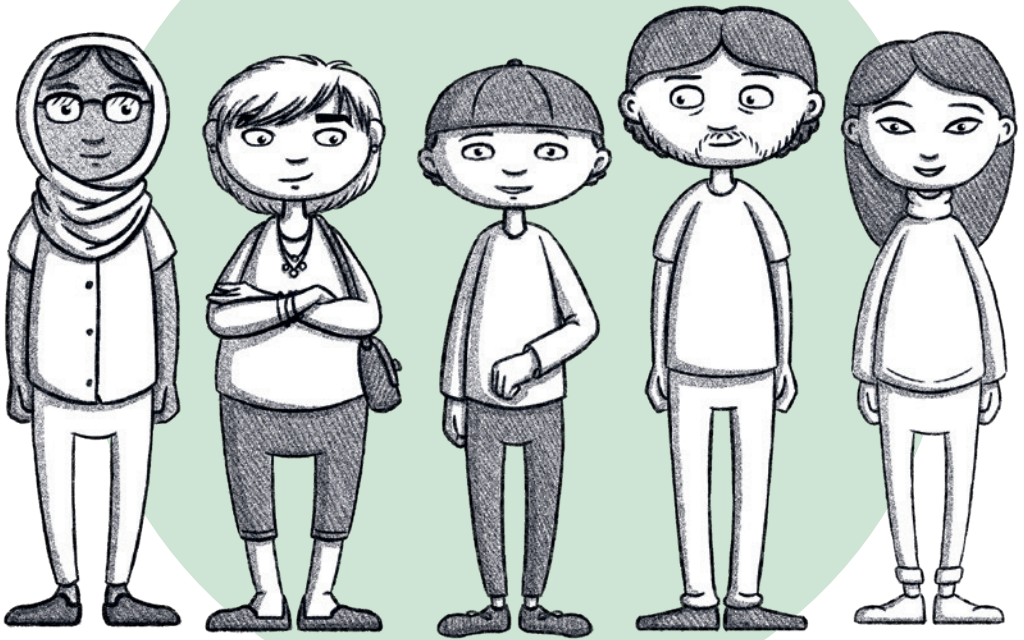

Konfliktrådet

nordsamisk

Mii lea nuoraidránggáštus ja nuoraidčuovvoleapmi?

Diedut nurrii ja váldeguoddái

Dán diehtjuohkingihppaga lea
Konfliktaráđiid čállingoddi
(Sekretariatet for konfliktrådene)

almmuhan cakčamánu 2024

Diehtjuohkingihppaga galgá konfliktaráđđi duinna geahčadit
čilgen dihte ránggáštusvuogi nuoraidránggáštusa ja nuoraidčuovvoleami.
Don oaččut mielde kopiija diehtjuohkingihppagis maŋŋil čoahkkima.

Eanet dieđuid gávnnat dáppe: www.konfliktraadet.no

1. MII LEA NUORAI DRÁNGGÁŠTUS JA NUORAI DČUOVVLEAPMI?

Nuoraidránggáštus ja nuoraidčuovvleapmi leat ránggáštanvuogit erenoamážit nuoraide.

Lea duopmostuollu mii mearrida nuoraidránggáštus ja sáhtta bistit gaskal neallje mánu ja guokte jagi (earenoamaš háviid golbma jagi).

Áššáskuhttimeiseváldi mearrida nuoraidčuovvleami ja sáhtta bistit gaskal njeallje mánu ja ovtta jagi. Don fertet miedihit nuoraidčuovvleami.

Makkár ránggáštusreakšuvdna ja ránggáštusaguhkkodat vuolgá earret eará das man duođašlas ášši lea. Dat mii lea ránggáštusreakšuvnnain lea ahte don fertet leat fárus ráhkadit nuoraidplána mas leat doaimmat maid fertet čuovvolit ránggáštus áiggis, ja ahte lea čuovvleapmi ovtta joavkku bealis.

Ránggáštusčadaheamis de hállat mii láchkarihkuma birra, ja don sáhtát earret eará deaivvadit suinna dahje singuin geaid vuostá don leat bargan lobihemiid, jus sii háliidit deaivat du (soabadančoahkkin).

Nuoridránggáštusas ja nuoraidčuovvleamis lea sáhka ahte rievdadit du eallima, ahte don válddát ovddasvástádusa iežat daguid ovddas, ja ahte mii ovttas nagodit rievdadit áššiid vai šaddet positiiva du ektui boahtteáiggis. Don fertet beroštit ja leat gearggus dahkat rahčamuša, muhto nuoraidkoordinahtor ja čuovvolanjoavku čuvvot du ja dorjot du dan áiggi go beroštupmi sáhtta rievdat.

Ulbmilin lea ahte it šat daga eanet láchkarihkumiid.

Maid don jurddašat dan birra? Leat go dus gažaldagat?

2. RÁHKKANEAPMI

Vái sáhttit ráhkadit buori nuoraidplána, de fertet mii oahpásmuvvat duinna. Mii áigut dan dihte hupmat duinna movt du dilli lea, movt don háliidat ahte du eallin galgá leat, mii dárbbášuvvo vai it galgga rihkkut lága ja maid don ieš sáhtát dahkat vai olahat dan mihtu. Masa dárbbášat veahki, ja gii sáhtta veahkehit du? Geat leat dehálaččat du eallimis? Mii boahtit maid hupmat earáiguin geat dovdet du gávnahan dihte makkár doaimbajjut du nuoraidplánas galget leat. Mii áigut maid hupmat duinna dan birra ahte geat berrejit leat mielde du čuovvolanjoavkkus.

3. ÁLGGAHEAPMI

Ráנגgáštusčadaheapmi álggahuvvo dainna ahte don ja nuoraidkoordináhtor ráhkadeahppi nuoraidplána ovttas čuovvolanjoavkkuin. Plánas galget leat doaimmat maid galgga dahkat ráנגgáštusáigodagas.

Konfliktaráđđii álggaha barggu dainna ahte gávnnahit geainna sáhtta leat áigeguovdil dutnje doallat soabadančoahkkimiid.

Maid don jurddašat dan birra? Leat go dus gažaldagat?

4. NUORAIÐPLÁNA JA ČUOVVOLANJOAVKU

Nuoraidplána galgá muitalit dutnje maid beaivválaččat galggaht dahkat. Plána doaimmaid mihttomearri lea ahte it galgga rihkkut lága boahhteáiggis. Don hábmet veahkkinn plána. Dus sáhtá leat bealušteaddji fárus go nuoraidplána galgá ráhkadit.

Jus don leat eará oaivilis plána sisdoalu dáfus, de sáhtát váidit konfliktaáddái golmma vahku sisa maŋŋil nuoraidplánačoahhima. Du váidda de árvvoštallojuvo de Konfliktaáddái čállingottis. Dus lea vuoigatvuohta oažžut advokáhtas veahki dása.

Vuolábealde oainnát ovdamearkkaid nuoraidplána doaimmaide.

HEANDARAGA NUORAIÐPLÁNA OASSI 1 - BAJILGOVVA

Nuoraidránggáštusas galgga čuovvolit dáid doaimbaidjuid:	
Doaimbaidju 1	vázžit skuvlla
Doaimbaidju 2	ságastallat Mánáid ja nuoraid psykiatralaš poliklinihkain (BUP)
Doaimbaidju 3	hupmat politijabálvváin Marte Lillekroeniin
Doaimbaidju 4	ii geavahit lobiis gárremirkkuid, váidit gárrenmirkoteasttaid ja ságastallat gárrenmirkokonsuleanttain
Doaimbaidju 5	hárjehallat spábbačiekčama
Doaimbaidju 6	Leat ruovttus maŋemus dii 22.00 árgabeivviid ja 23.30 vahkkoloahpaid

Buot doaibmabijut čilgejuvvojit dárkilit nuoraidplánas. Dás oainnát ovdamearkka.

OASSI 3 – DOAIMMAT

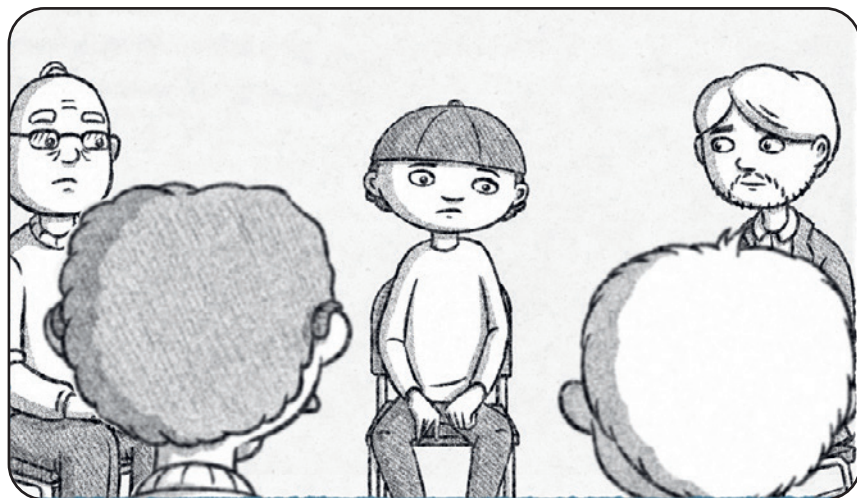
Geahčastat maid Heandarát galgá bargat nuoridránggáštusas

VUOĐĐOEAKTU: II FAS RIHKKUT LÁGA		
Doaibma 3	Ságastallan politiijain	
Mii	Heandarát galgá ságastallat politiijabálvváin Marte Lillekrokeniin juohke nuppi distaga dii. 15, jus eará áigi ii leat šiehtaduvvon. Soai galgaba earret eará hupmat movt Heandarát galgá garvit dilálašvuodaid mat sáhttet dagahit ođđa vearddaguid.	
Goas	Hamar politiijastašuvnnas dahje eará šiehtaduvvon sajis.	
Áigodat	Álgá: 01.08.2024	Nohká: 01.08.2025
Ulbmil	Heandarát galgá garvit negatiiva birrasiid ja oažžut veahki nu ahte ii daga láhkarihkkumiid.	
Čuovvolanovddasvástádus		
Gii čuovvola	Namma: Marte Lillekroken	Rolla/bargosadji: politiijabálvá, Hamar politiija
Erenoamáš šiehtadus	Marte muittuha Heandaraga šiehtadusa birra sms bokte beaivi ovdal go galgaba deaivvadit.	

Čuovvolanjoavku galgá čuovvut du olles ránggáštusáigodaga. Joavkkus galget leat fárus olbmot olbmui geain lea ovddasvástádus doaimmaid ovddas nuoraidplánas, ja eará doarjjapersovnnat.

Joavkkus sáhttet leat olbmot du bearrašis dahje politiijas, rihkusfuolahusas, skuvllas, mánáidsuodjalusas, dearvvašvuodabálvalusas ja sáhttet maid eará olbmot geain lea mearkašupmi du eallimis omd. hárjeheaddji, ránnjá dahje buorre bearašstit. Jus galgat čadahit nuoridránggáštusa, de galget álo politiijat ja rihkusfuolahus oassálastit čuovvolanjoavkui.

5. SOABADANPROSEASSA JA ČOAHKKIN

Konfliktaráđđi áigu heivehit vai don sáhtát doallat soabadančoahkkima suinna dahje singuin geat leat gillán láhkarihkuma geažil du bealis, jus fal lea vejolaš oažžut dan áigái. Go lea soabadeamis sáhka, de njuiget dan vahága ja eahepuoiggalašvuođa mii lea dáhpáhuvván, nu bures go lea vejolaš.

Diekkár čoahkkimis beassabehtet dii humadit ovttas dan birra mii lea dáhpáhuvván, ja mo dis lei manjil go lei dáhpáhuvván, ja mii lea didjiide dehálaš boahteáiggis.

Sáhttet maiddá leat earát geaidda láhkarihkkun lea guoskan earret go njuolga gillájeaddjái, ja geain sáhttá leat dárbu soabadančoahkkimii duinna. Dus sáhttet maid leat earát geaiguin lea dárbu hupmat. Nuoraidkoordinátoriin sáhtát gávnnahit geaiguin dus sáhttá leat dárbu deaivvadit soabadančoahkkimiin.

Dehálaš oassi ránggáštusčadaheamis lea váldit ovddasvástádusa iežat daguid ovddas, nu ahte fertet vuordit šaddat hupmat láhkatihkkuma birra, juo go nuoraidkoordinátoriin dahje čuovvolanjoavkku oassálastiiguin.

6. DIEHTOJUOGADEAPMI

Jus galggat oazžut nuoraidránggáštusa dahje nuoraidčuovvoleami, de fertet lohkat juo (mieđihit) dasa ahte čuovvolanjoavkkus ja riidoráđi koordinerenjoavkkus (KOG) sáhttet juogadit jávohisvuoda vuollásaš dieđuid du birra. Miehtan gusto diehtujuohkimii ránggáštusčadaheami sihke ovdal ja vuolde. Leat dušše dieđut main lea mearkkašupmi du ránggáštusčadahepmái mat sáhttet juogaduvvot.

KOGas leat áirasat politijjas, áššáskuhttineiseváldis (politijjaadvokáhtta), riidoráđis ja rihkusfuolahusas. Muhtin háviid leat áirasat dearvvašvuodabálvalusas ja mánáidsuodjalus ja eará bálvalusain maid fárus. KOG juogada dieđuid du birra vai árvvoštallet heive go du ášši nuoraidránggáštussii dahje nuoraidčuovvolepmái. Jus lea dárbu, de sáhttá KOG maid addit ráđi nuoraid koordináhtorii dan botta go don čadahat ránggáštusa.

Čuovvolanjoavku juohká dieđuid du birra vai sáhttet doarjut du ja dárkkistit ahte don čadahat nuoraidplána doaimbajuid ránggáštusáigodagas.

Maid don jurddašat dán birra? Leat go dus gažaldagat?

7. MAKKÁR GÁIBÁDUSAT LEAT DUTNJE?

Don fertet dahkat nu movt lea šiehtaduvvon nuoraidplánas. Dehálaš lea ahte don čuovvolat buot šiehtadusaid, boadát ja čađahat doaimmaid ja ovttasbarggat iežat čuovvolanjoavkkuin.

Don fertet

- searvat ráhkadit nuoraidplána ovttas čuovvolanjoavkkuin soabadančoahkkimii ja čađahit nuoraidplána
- hupmat láhkarihkuma birra maid leat dahkan, ja váldit ovddasvástádusa iežat daguid ovddas
- boahtit šiehtaduvvon áiggiide ja báikkiide ránggáštusčadaheami vuolde
- buktit doavtterduođastusa buozalmasvuoda oktavuodas

Don it galgga

- dahkat odđa rihkolaš daguid čađahanáigodagas
- leat juhkan alkohola dahje leat geavahan eará gárrenmirkkuid go deaivvadat čuovvolanjoavkkuin dahje boadát čoahkkimiidda/doaimmaide mat leat mearriduvvon nuoraidplánas. Jus várohuvvo ahte leat juhkan alkohola dahje atnán gárrenmirkkuid, de sáhtát bivdojuvvot váldit gárrenmirkoiskosa.
- mátkkoštít olgoriikii čađahanáigodagas. Muhtin dilálašvuodain sáhttá goitge nuoraidkoordináhtor addit dutnje lobi. De fertet buori áiggis ohcat lobi.
- áitit olbmuid geat oassálastet du ránggáštusa čadaheapmái dahje váikkuhit birrasii negatiivvalaččat.

8. MII DÁHPÁHUVVÁ JUS IT ČUOVO DAID GÁIBÁDUSAID MAT DUTNJE LEAT BIDDJON?

Jus don rihkut nuoraidplána dahje daid eará gáibádusaid maid leat dutnje bidjan, de oaččut čuovvovaš reakšuvnnaid

- njálmmálaš várrehusa
- rihkkunságastallama

Konfliktaráđđi sáhtá maid bidjat čavgadet doaimmaid plánii nu ahte don

- it beasa mannat dihto báikkiide
- it beasa ovtastallat dihto olbmuiguin
- it beasa juhkat alkohola, it ge geavahit gárrenmirkkuid ja fertet váldit gárrenmirkoteasttaid
- fertet humadit politiijain, rihkusfuolahusain dahje earáiguin čuovvolanjoavkkus
- fertet álgit fitnat politiijaid dahje rihkusfuolahusa luhtte dahje rihkkoráđi luhtte

Jus rihkut gáibádusaid ođđasis, de sáhtá ráhkaduvvot ođđa nuoraidplána eará doaimmaiguin.

Go lea nuoraidránggáštus, de sáhtá duopmostuollu mearridit ahte don it oaččo lobi mannat dihto báikkiide, ahte fertet leat ruovttus vassis aiggiid, dahje ahte it

OPPFØLGINGSTEAM

GJENOPPRE
MØTE

UNGDOMSOPPFØLGING
UNGDOMSSTRAFF

UNGDOMSPLAN

RELASJONSBYGGING

oaččo doallat oktavuoda dihto olbmuiguin. Diekkár doaimmat čađahuvvojit elektrovnnalaš kontrolla bokte (juolgeleanjka).

Ođđa rihkkumat sáhttet maid dagahit ahte ránggáštusčadaheapmi konflikta rádis loahpahuvvo. Jus ránggáštus lea nuoraidčuovvleapmi, de sáhtta boadus leat ahte duopmostuollu mearridit ahte don fertet čohkkat olles dahje osiid ránggáštusas giddagasas, dahje ahte nuoraidránggáštus rievdauvvo servodatránggáštusas dahje evttolaš giddassan.

Jus rihkut lága ođđasit ovdal go ránggáštusčadaheapmi lea čađahuvvon, de mearrida áššáskuhtttineiseváldi mii dáhpuhuvvá dainna ránggáštusain maid leat čadaheame.

Maid don jurddašat dan birra? Leat go dus gažaldagat?

Diedut maid dán gihppagis leat ožžon leat vižžojuvvon dáid lágain:

Nuoraidránggáštus: ránggáštuslága kapihtal 8 a Nuoraidčuovvleapmi: ránggáštusproseassalága § 71 a nubbi lađas,

Ránggáštus čadaheapmi: riidoráđđeláhka kapihttal 4

Bealušteaddji: ránggáštusproseassalága § 96 goalmát lađas, § 99 ja § 100 nubbi lađas

TTENDE

**GJENNOMFØRE
UNGDOMSPLAN**

Konfliktrådet

Sekretariatet for konfliktrådene
Mariboës gate 13, 0183 Oslo

www.konfliktraadet.no